

Varhaiskasvatuksen ajankohtaiset kehitystarpeet

Laadukas varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua ja kehitystä, edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja kaventaa hyvinvointieroja.¹

Kaikissa varhaiskasvatusta koskevissa uudistuksissa on varmistettava lapsen oikeuksien toteutuminen. Tämä ei valitettavasti ole itsestäänselvyys. Varhaiskasvatukseen viime vuosina tehtyjä säädösmuutoksia ovat ohjanneet usein muut tavoitteet kuin lapsen etu.

Kaisu Muuronen,
erityisasiantuntija,
Lastensuojelun Keskusliitto

Uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan syyskuussa 2018, mutta siihen jäi oleellisia puutteita: varhaiskasvatukseen tehtyjä leikkauksia ei korjattu, suurennetut ryhmäkoot jäivät voimaan, eikä lakiin sisällytetty erityisen tuen järjestämistä koskevia säännöksiä.

Sonja Falk,
erityisasiantuntija,
Lastensuojelun Keskusliitto

Nämä varhaiskasvatuslain puutteet on korjattava mahdollisimman nopeasti, kuitenkin huolellisen valmistelun kautta.

Suosituksukset

1. Varhaiskasvatuslain puutteet on korjattava.
2. Subjekttiivinen oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen on palautettava.
3. Varhaiskasvatuksen laatua on parannettava pienentämällä lapsiryhmien kokoa.
4. Lakiin on lisättävä säännökset lapsen tarvitseman tuen järjestämisestä.
5. Esiopetuksen laajentaminen vaatii huolellista ennakoarviointia.
6. Lapsen oikeus turvalliseen arkeen ja puhtaaseen sisäilmaan vaatii tekoja.
7. Lapsen hyvinvoinnin tueksi tarvitaan monialaista yhteistyötä.

Suositus 1.**Varhaiskasvatuslain puutteet on korjattava.**

Uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan syyskuussa 2018, mutta siihen jäi oleellisia puutteita: varhaiskasvatukseen tehtyjä leikkauksia ei korjattu, suurennetut ryhmäkoot jäivät voimaan, eikä lakiin sisällytetty erityisen tuen järjestämistä koskevia säännöksiä. Nämä varhaiskasvatuslain puutteet on korjattava mahdollisimman nopeasti, kuitenkin huolellisen valmistelun kautta.

Varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmä ja varhaiskasvatuksen kehittäminen kaipaavat pitkäjänteisyyttä niin valtakunnallisesti kuin kuntien tasolla. Maahamme tarvitaan kokonaisvaltainen varhaiskasvatuksen kehittämisohjelma ja resursseja sen toteutukseen.

Suositus 2.**Subjektiiivinen oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen on palautettava.**

Subjektiiivinen oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen on palautettava yhdenvertaisesti kaikille lapsille. Oikeuden muuttaminen puoliaikaiseksi on heikentänyt mahdollisuutta ottaa huomioon joustavasti lapsen yksilölliset tuen tarpeet ja perheen tilanne. Kunnat ovat tehneet hyvin erilaisia ratkaisuja, joiden seurauksena lapset ovat nyt eriarvoisessa asemassa paitsi vanhemman tilanteen myös asuinkunnan perusteella.

Rajatun varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsille on perustettu omia ryhmiä vain harvoissa kunnissa. Käytännössä samoissa ryhmissä on siis eri laajuisen varhaiskasvatusoikeuden piirissä olevia lapsia, jotka voivat olla paikalla hyvinkin vaihtelevasti: toiset kokopäiväisesti ja toiset osaviikkoisesti tai osapäiväisesti. Tämä on lisännyt lasten vaihtuvuutta, mutta myös lasten määrä on monissa ryhmissä kasvanut. Muutokset eivät ole vaikuttaneet ainoastaan niihin lapsiin, joiden oikeutta varhaiskasvatukseen on rajattu, vaan kaikkiin ryhmän lapsiin. Tuoreet tutkimustulokset antavat huolestuttavia viitteitä siitä, että lainsäädännön muutokset² ja kuntien erilaiset ratkaisut ovat lisänneet eriarvoistumista sekä varhaiskasvatuksen laadun vaihtelua kuntien ja varhaiskasvatustyksiköiden välillä.³

Suositus 3.**Varhaiskasvatuksen laatua on parannettava pienentämällä lapsiryhmien kokoa.**

Suomessa varhaiskasvatuksen osallistumisaste on vertailumaita alhaisempi.⁴

Keskeinen tekijä, jolla varhaiskasvatukseen osallistumista voidaan edistää, on varhaiskasvatuksen laatu ja sen kehittäminen. Varhaiskasvatuksen tärkeimmät laatutekijät ovat koulutettu henkilökunta, turvalliset ja pysyvät lapsi- aikuissuhteet, riittävän pienet ja pysyvät lapsiryhmät sekä hyvä yhteistyö vanhempien kanssa.

Myös vanhemmat korostavat samoja tekijöitä. Tutkimuksen⁵ mukaan 4-vuotiaiden lasten vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä lapsensa nykyiseen hoitojärjestelyyn, mutta eniten tyytymättömyyttä herättivät varhaiskasvatuksen hinta ja lapsiryhmän koko sekä henkilökunnan määrä ja pysyvyys. Pienten, 1–2-vuotiaiden, lasten vanhempien perusteluissa lapsen kotihoitovalinnalle korostuivat työhön ja arvoihin liittyvien perustelujen ohella se, että päivähoiton laatu ei vastaa toiveita.⁶

Henkilökunnan mitoituksessa on palattava suhdeluukuun, jossa on vähintään yksi kasvattaja seitsemää kolme vuotta täyttäneitä lasta kohti. Osapäiväiseen varhaiskasvatukseen tulee säätää sama henkilöstömitoitus kuin kokopäiväisessä. Perusteita erilaisille suhdeluuvuille ei ole.

Lisäksi on kiinnitettävä huomiota alle 3-vuotiaiden ryhmien maksimikokoon.

On puututtava myös nykyiseen käytäntöön, jossa lapset jaetaan näennäisesti erillisiin ryhmiin, vaikka ryhmät toimivat käytännössä samoissa tiloissa samaan aikaan.

Suuret ryhmät heikentävät lasten hyvinvointia ja lisäävät eriarvoisuutta. Ne vähentävät myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten mahdollisuuksia huomioida jokainen lapsi ja antaa tarvittavaa kasvatuksellista tukea. Päiväkotiryhmien sääntelyn uudistamisessa on otettava huomioon Valtioneuvoston kanslian julkaisema selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista. Yksityisten palvelutuottajien osalta suhdeluvun toteutumista ei saa väaristää esimerkiksi henkilökunnan varhaiskasvatukseen liittymättömät työtehtävät, kuten ruuanlaitto tai siivoustyö.

Suhdeluvuista on pidettävä kiinni myös käytännössä ja niiden toteutumista on valvottava. Tällä hetkellä kunnissa tulkitaan lain tarkoittamaa tilapäistä ja lyhytaikaista ryhmäkoon ylitystä hyvin kirjavasti. Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen edellyttää myös toimivaa sijaisjärjestelmää sekä riittävää määrää varahenkilöitä.

80 %

vanhemmista piti lapsiryhmän kokoa tärkeänä tai erittäin tärkeänä hoitomuotoa valitessaan

Suositus 4.

Lakiin on lisättävä säännökset lapsen tarvitseman tuen järjestämisestä.

Lakiin on kirjattava säännökset lapsen tarvitseman tuen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuslakiin tulee kirjata myös konsultoivat psykologipalvelut.

Tuen säännökset tulee uudistaa, jotta jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen tarpeidensa mukaisesti. Tällä hetkellä tuki toteutuu vaihtelevasti ja sen toteutumisessa on alueellisia eroja.⁷ Uudistuksen lähtökohtana on oltava lapsen oikeus oikea-aikaiseen, riittävään ja tarkoituksenmukaiseen tukeen. Niin sanottu kolmiportaisen tuen malli toimii hyvänä lähtökohtana uudistukselle, mutta sitä ei pidä siirtää suoraan varhaiskasvatukseen, vaan sen toimivuutta on arvioitava. Samalla tulee huolehtia tuen johdonmukaisesta jatkumosta varhaiskasvatuksesta kouluun.

Yksityisten palveluntuottajien osuus varhaiskasvatuksessa on kasvanut. Mikäli lapsi tarvitsee tukea, tulee sen toteutua yhdenvertaisesti siitä riippumatta, onko palveluntuottajana yksityinen taho vai kunta. Myös yksityisillä toimijoilla on oltava valmiudet tarjota tukea, eikä esim. erityisen tuen tarve saa johtaa lapsen hoitopaikan vaihtumiseen kunnalliseen päiväkotiiin. Muutokset voivat olla tukea tarvitsevalle lapselle vaikeampia kuin muille lapsille.

Työryhmä tuen kehittämiseksi on perustettava pikaisesti. Mukana kehittämisessä tulee olla lapsi- ja perhejärjestöjen ja vammaisjärjestöjen edustus.

Suositus 5.

Esiopetuksen laajentaminen vaatii huolellista ennakoarviointia.

Parhaillaan on käynnissä viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu⁸ ja samaan aikaan keskustellaan kaksivuotisesta esiopetuksesta.⁹ Keskustelua ei kuitenkaan ole riittävästi käyty siitä, mitä kaksivuotisella esiopetuksella tavoitellaan. On keskeistä, että päätökset perustuvat tutkittuun tietoon ja niiden vaikutukset lapsiin ja perheiden tilanteisiin arvioidaan.¹⁰

Esiopetuksen mahdollinen laajentaminen ei saa johtaa oppivelvollisuusiän alentamiseen eikä lasten lisääntyvään arviointiin. Varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen tulee perustua lapsentahtiseen leikkiin pohjautuvaan pedagogiikkaan, kasvatukseen ja hoivaan.

Mikäli esiopetusta päätetään laajentaa, tulee koko säädöspohja uudistaa. Varhaiskasvatuksesta

ja siihen kuuluvasta esiopetuksesta tulee säätää saman lainsäädännön alla.

Esiopetuksen ja sen lisäksi järjestettävän varhaiskasvatuksen tulee muodostaa eheä kokonaisuus. Mikäli lapsella on tarve esiopetusaikaa laajempaan varhaiskasvatukseen, tulee toiminnan laatu varmistaa koko päivän osalta.

Lainsäädännöllä tulee luoda selkeät reunaehdot esiopetuksen ja sen lisäksi järjestettävän varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Tällä hetkellä esiopetusvuoden järjestelyt esimerkiksi ryhmäkojen ja palvelun yhtenäisyyden osalta vaihtelevat. Joissakin kunnissa esiopetuksen lisäksi järjestettävän muun varhaiskasvatuksen laatu on heikkoa, erityisesti kun esiopetusta järjestetään koulujen yhteydessä. Varhaiskasvatusta on toteutettu kerhotoimintana, mitä ei voi pitää lain hengen mukaisena ja lapsen etua toteuttavana ratkaisuna. Käytännössä se tarkoittaa suuria lapsiryhmiä ja usein myös henkilöstön vaihtumista kesken päivän.

Esiopetuksen ryhmäkoosta ja henkilöstömitoituksesta on säädettävä yhdenmukaisesti riippumatta siitä, järjestetäänkö palvelu päiväkodissa vai koulussa.

Suositus 6.

Lapsen oikeus turvalliseen arkeen ja puhtaaseen sisäilmaan vaatii tekoja.

Uuden varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen.

Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Kiusaamisen ehkäisy ja koulu-rauha -työryhmän loppuraportti sisältää tarpeellisia kehittämisehdotuksia varhaiskasvatukseen. Erityisesti on mainittava lasten sosioemotionaalista kehitystä tukeva ja kiusaamista ehkäisevä kehittämis- ja tutkimushanke, joka on syytä käynnistää nopealla aikavälillä. Opettajien ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamista on tuettava ryhmäytymisen tukemisessa ja ryhmänhallinnassa sekä yhteisöllisen ja kaikkien vastuuta korostavan toimintakulttuurin rakentamisessa. Tämä edellyttää panostamista mm. täydennyskoulutukseen.

Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla on oikeus tiloihin, joissa ei ole sisäilmaongelmia. Käytännön tasolla tästä tavoitteesta ollaan vielä kaukana. Väistötilanteet ovat varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla erityisen haasteellisia ja johtavat helposti mm. liian suuriin ryhmäkokoihin, turvallisen ryhmän hajottamiseen ja varhaiskasvatuksen aikuisten jatkuvaan vaihtumiseen. Väistötilanteet on pyrittävä hoitamaan lapsen ja perheen arkea tukevalla tavalla.

Suositus 7.

Lapsen hyvinvoinnin tueksi tarvitaan monialaista yhteistyötä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee tarpeen mukaan toimia yhteistyössä mm. sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen ja perheen tarvitseman tuen ja palveluiden kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Jotta paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen ja yhtenäisen kokonaisuuden, tulee kiinnittää huomiota viranomaistahojen yhteistyörakenteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Myös perhekeskuksmallin kehittäminen ja levittäminen sekä varhaiskasvatuksen roolin kirkastaminen osana kokonaisuutta on edelleen tarpeen.

LAPE-hankkeessa otettiin tärkeitä askeleita lapsilähtöisten hyvinvointipalvelujen rakentamisessa. Hankkeen tulosten systemaattista arviointia ja hyödyntämistä tarvitaan palvelujen jatkokehittämisessä sekä sillojen purkamisessa kaikilla hallinnon tasoilla.

Jo kehitetyt monialaisen yhteistyön hyvät käytännöt on syytä koota yhteen. On myös tarpeen miettiä, miten näyttöön perustuvien käytäntöjen vahvistamista voidaan lisätä huomioiden linkittyminen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja järjestelmän sisäiseen kehitystyöhön.

86 %

viisivuotiaista osallistui
varhaiskasvatukseen
vuonna 2017.

LISÄTIETOJA

Kaisu Muuronen, erityisasiantuntija,
Lastensuojelun Keskusliitto
kaisu.muuronen@lslk.fi
050 569 6697

Sonja Falk, erityisasiantuntija,
Lastensuojelun Keskusliitto
sonja.falk@lslk.fi
040 149 0050

LÄHTEET

- OECD:n mukaan varhaiskasvatukseen osallistuneet oppilaat menestyivät PISA-tutkimuksessa paremmin kuin ne, jotka eivät olleet siihen osallistuneet. Erityisen merkittävä vaikutus varhaiskasvatuksella on maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulumenestykseen. Suoritusasteen ero vastaa OECD:n mukaan kahta kouluvuotta. <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkeli/2015/suomessa-varhaiskasvatukseen-osallistuminen-va-haisempaa-kuin-oecd-maissa-keskimaarin/>
- Mainitut muutokset ovat lapsen subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen kokoaikaisesta 20 tuntiin viikossa sekä mahdollisuus nostaa aikuisten ja lasten välistä suhdelukua yli 3-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä 1/7:stä 1/8:aan.
- Puroila, A.-M. & Kinnunen, S. 2017. Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017.
- OECD (2018), Education at a Glance 2018: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>
- Närvi, J., Lammi-Taskula, J., Hietämäki, J., Malander, J. & Repo, K. (2018) Nelivuotiaiden lasten hyvinvointi ja palvelut: CHILDCARE-hankkeen NEVA-kyselytutkimuksen tuloksia viidestä kunnasta. THL: Työpapereita 24/2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136614/URN_ISBN_978-952-343-143-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hietämäki, J., Repo, K. & Lammi-Taskula, J. (2018) Työsuhteen omaavat äidit lasten kotihoidon tuella – kotihoidon perustelut. Yhteiskuntapolitiikka 4/2018, 412-421. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136870/YP1804_Hietamakiym.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Vainikainen M.-P., Lintuvuori M., Paananen, M., Eskelinen, M., Kirjavainen, T., Hienonen, N., Jahnukainen, M., Thuneberg, H., Asikainen, M., Suhonen, E., Aljoki, A., Sajaniemi, N., Reunamo, J., Keskinen H. & Hotulainen, R. (2018). Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvon toteutuminen ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161062/55-2018-Oppimisen_tuki_loppuraportti_27.9..pdf?sequence=4&isAllowed=y
- <https://karvi.fi/varhaiskasvatus/viisivuotiaiden-maksuttoman-varhaiskasvatuskokeilun-arviointi/>
- https://www.oph.fi/julkaisut/2019/kaksivuotinen_esiopetus
- Suomen OMEP toimikunnan kannanotto keskeisistä näkökulmista, joita esiopetuksen laajentamisesta keskusteltaessa ja päätettäessä tulee huomioida: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/OMEP_14.5_.pdf

